

PĒTĪJUMS PAR LIKUMDOŠANAS PASĀKUMIEM ATTIECĪBĀ UZ IĪT PĀRKĀPUMIEM TIEŠSAISTĒ

Kopsavilkums

EIROPAS SAVIENĪBAS INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA BIROJA UZDEVUMĀ SAGATAVOTS PROJEKTS

KOPSAVILKUMS

Pamatinformācija

Tiešsaistes vidē, jo īpaši internetā, ir notikuši un arvien biežāk notiek intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) pārkāpumi, kas radījuši bažas daudzos dažādos līmeņos un izraisījuši vairākas Eiropas nesenu ierosinātās iniciatīvas¹.

Gan starptautiskā, gan Eiropas līmenī ir pieņemti vairāki likumdošanas pasākumi nolūkā stiprināt un saskaņot IĪT aizsardzību. Šajos pasākumos ietilpst tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kuri paredzēti tam, lai tiesību subjektiem un tiesībaizsardzības iestādēm — piemēram, prokuratūrai — nodrošinātu iespēju panākt IĪT efektīvu īstenošanu².

Tomēr minēto tiesību aktu noteikumi lielākoties nav izstrādāti tā, lai konkrēti risinātu jautājumu par IĪT tiešsaistes pārkāpumu novēršanu vai apkarošanu, bet tie paredz tikai obligātās prasības, atstājot katrai atsevišķai dalībvalstij iespēju pieņemt un piemērot īpašus valsts līmeņa pasākumus.

Novērošanas centra iepriekš veiktajos pētījumos ir apskatīti IĪT pārkāpumi tiešsaistes vidē, bet nevienā no šiem pētījumiem nav izvērtēts jautājums par to, kādus konkrētus, spēkā esošus likumdošanas pasākumus var izmantot, lai novērstu vai apkarotu IĪT pārkāpumus tiešsaistē³.

Tādējādi šā pētījuma galvenais mērķis ir noteikt, vai dalībvalstīs ir pieejami un kādā mērā ir pieejami vairāki *īpaši* likumdošanas pasākumi, kurus var piemērot, lai novērstu vai apkarotu IĪT pārkāpumus tiešsaistes vidē. Likumdošanas pasākumi, uz kuriem pētījumā tiks vērsta uzmanība, ir pasākumi, kurus var raksturot kā tādus, kas nodrošina “praktisku problēmu praktiskus risinājumus”, piemēram, iespēja noteikt prasību, ka tiešsaistes pakalpojumu sniedzējs atklāj tāda klienta identitāti, kuru tur aizdomās par trešo personu IĪT pārkāpumiem, un iespēja piemērot Eiropas izmeklēšanas rīkojumu (EIR) noziegumiem, kas saistīti ar IĪT.

¹ Īpaši Eiropola 2013. gada Smago noziegumu un organizētās noziedzības radītā apdraudējuma novērtējums (SOCTA), ES Muitas 2013.–2017. gada rīcības plāns, lai apkarotu intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus, Komisijas paziņojums par digitālā tirgus stratēģiju Eiropai (COM(2015) 192 final), kā arī Eiropola un EUIPO kopīgais operatīvais ziņojums par viltošanu Eiropas Savienībā (jaunākais ziņojums ir par 2017. gadu).

² Šo likumdošanas pasākumu pārskats ir sniegts tālāk tekstā 7. nodaļā.

³ Tomēr tiks dota atsauce uz attiecīgo pētījumu. Pētījums par brīvprātīgu sadarbības praksi ar preču zīmi saistīto tiesību, dizainparauga tiesību, autortiesību un ar autortiesībām saistītu tiesību tiešsaistes pārkāpumu novēršanā, 2016. gads.

Metodika

Šā pētījuma galvenais mērķis ir noteikt, vai ES dalībvalstīs ir faktiski pieejami vairāki īpaši likumdošanas pasākumi, kurus var izmantot, lai apkarotu vai novērstu ĪT pārkāpumus tiešsaistē, un gadījumā, ja tie ir pieejami, noskaidrot, vai šie pasākumi ir tikuši piemēroti vai arī tos var piemērot minētajā nolūkā katrā dalībvalstī.

Lai sasniegtu šo mērķi, pētījuma sākotnējā posmā tika veikta pieejamo likumdošanas pasākumu kartēšana attiecībā uz šādiem astoņiem izvēlētajiem tematiem:

1	Informācijas iegūšana par kontu
2	Piekļuves tīmekļa vietnēm bloķēšana
3	Darbības attiecībā uz domēnu nosaukumiem
4	Darbības attiecībā uz mitināšanas pakalpojuma sniedzējiem
5	Eiropas izmeklēšanas rīkojums
6	Izdošana — Eiropas apcietināšanas orderis
7	Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
8	Kriminālsodi

Īstenojot kartēšanu, būtiskie rīki bija divas aptaujas anketas — vienā uzsvars ir likts uz civiltiesiskiem pasākumiem, savukārt otra ir vērsta uz krimināltiesiskiem pasākumiem.

Ar aptaujas anketām tika iepazīstināta šā pētījuma veikšanai izveidotā ekspertu grupa, un pēc tam, izmantojot divus dažādus praktiskā darba speciālistu tīklus, tās tika nosūtītas visu dalībvalstu pārstāvjiem⁴.

Vairums dalībvalstu — lai gan ne visas — sniedza atbildes uz lielāko daļu no sīki izstrādātajiem jautājumiem⁵, un, iepazīstoties ar pētījumu, šis fakts ir jāņem vērā. Tomēr, tā kā kartēšanas mērķis drīzāk bija raksturot kopainu attiecībā uz likumdošanas pasākumu pieejamību visās ES dalībvalstīs, nevis sniegt

⁴ Aptaujas anketa par civiltiesiskiem pasākumiem tika izdalīta vairākiem atsevišķiem Eiropas Kopienu Preču zīmju apvienības (ECTA) locekļiem, kā arī ECTA komitejas locekļiem. Aptaujas anketa par krimināltiesiskiem pasākumiem tika nosūtīta dažādām valstu iestādēm, kas pārstāvētas Eiropas Tiesu sadarbības vienībā (EUROJUST). Projekta grupa vēlas pateikties visiem respondentiem par viņu sniegto vērtīgo un būtisko ieguldījumu šajā pētījumā.

⁵ Trūkstošo atbilžu skaits tiks norādīts katras tabulas sadaļā "Nav atbilžu".

sīki izstrādātu pārskatu par situāciju katrā dalībvalstī⁶, saņemto atbilžu skaits pamato to, ka minētās kopainas raksturošana ir iespējama.

Turklāt pētījuma tvērumā nebija paredzēts veikt neatkarīgas saņemto atbilžu pārbaudes. Tādējādi atbildes atspoguļo respondentu viedokļus, un tas ir jāņem vērā, gan iepazīstoties ar pētījumu kopumā, gan jo īpaši tad, ja ir citētas vai uzsvērtas atsevišķas atbildes.

Galvenie konstatējumi

ES dalībvalstīs respondentēs pieejamo un tiesību subjektiem un kompetentajām iestādēm IĪT pārkāpumu tiešsaistē apkarošanai un novēršanai izmantojamo likumdošanas pasākumu kartēšana un analīze liecina gan par kopīgām iezīmēm ES mērogā, gan par atšķirībām valstu līmenī.

Izskatot pirmos divus no iepriekš minētajiem astoņiem tematiem, proti, likumdošanas pasākumus, kas attiecas uz informācijas atklāšanu par aizdomās turēto pārkāpēju un iespēju bloķēt piekļuvi tīmekļa vietnēm, var secināt, ka šie pasākumi kā pirmais solis ir pieejami visās dalībvalstīs⁷. Turklāt dažādo valsts pasākumu juridiskais pamats zināmā mērā ir saskaņots ar attiecīgajiem Direktīvas par IĪT piemērošanu⁸ pantiem. Lai gan pamatnosacījumi attiecībā uz šādas informācijas iegūšanu vai bloķēšanas rīkojuma īstenošanu ir zināmā mērā saskaņoti, atšķirības dalībvalstu starpā ir iespējamas, ja runa ir par sīkāk izstrādātiem, procesuāliem nosacījumiem. Saskaņotos tiesību aktus lielākajā daļā dalībvalstu tādējādi papildina īpaši valsts tiesību akti, piemēram, vispārējie civiltiesisko un krimināltiesisko procedūru tiesību akti, kuru noteikumi attiecas arī uz IĪT pārkāpumiem un cita veida nelikumīgu rīcību⁹.

Attiecībā uz trešo tematu par darbībām saistībā ar domēnu nosaukumiem aina būtiski atšķiras. ES līmenī nav saskaņoti katras atsevišķas dalībvalsts tiesību akti par valsts koda pirmā līmeņa domēnu (*ccTLD*) reģistrāciju un pārvaldību. Tas nozīmē, ka attiecībā uz šā pētījuma tvērumā iekļautiem īpašiem likumdošanas pasākumiem, proti, tādu domēnu nosaukumu reģistrāciju aizturēšanu, nodošanu vai dzēšanu, par kuriem ir aizdomas, ka tie pārkāpj trešo personu IĪT, juridiskais pamats ir noteikts katras dalībvalsts tiesību aktos, kā arī īpašos noteikumos vai lietotāju noteikumos, ko ir paredzējis katra *ccTLD* administrators. Lai gan minētie trīs analizētie likumdošanas pasākumi ir pieejami lielākajā daļā dalībvalstu, neviens no tiem nav pieejams visās dalībvalstīs. Piemēram, dažās dalībvalstīs ir iespējams saņemt tiesas rīkojumu, ar kuru domēna nosaukuma īpašniekam paredz pārkāpumus izdarījušo domēnu nosaukumu nodošanu tiesību subjektam. Savukārt citās dalībvalstīs tas nebūs iespējams, pat ja būs iesaistītas vienas un tās pašas ieinteresētās personas.

⁶ Tāda pētījuma piemērs, kurā uzmanība vērsta uz juridisko situāciju katrā dalībvalstī, ir *EUIPO* 2017. gada ziņojums "Patērētāju bieži uzdotie jautājumi (BUJ) par autortiesībām", kas pieejams šādā vietnē: <https://euiipo.europa.eu/ohimportal/da/web/observatory/observatory-publications>

⁷ Noteiktās situācijās šim pirmajam solim ir dažas izmaiņas. Konkrētāku informāciju skatiet 8.2. un 8.3. nodaļā.

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīva 2004/48/EK par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu.

⁹ Autori *Roland Knaak* un *Lukasz Zelechowski* situāciju attiecībā uz informācijas atklāšanu ir trāpīgi raksturojuši kā "mozaīkas veida pieeju, kas tiesām nosaka dažādu valsts tiesību aktu piemērošanu" (*Michel Vivant* (red.) publikācija "European case-law on infringements of intellectual property rights" ("Eiropas judikatūra par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem"), *Bruylant*, 2016. gads.)

Ceturtā temata — likumdošanas pasākumi attiecībā uz struktūrām, kas veic tāda satura mitināšanu, par kuru ir aizdomas, ka ar to pārkāpj IĪT, — kartēšana un analīze arī atklāj visai sadrumstalotu kopējo ainu. No vienas puses, mitināšanas (glabāšanas) pakalpojuma sniedzēju atbrīvojums no atbildības ir noteikts visu dalībvalstu tiesību aktos transponētās Direktīvas par elektronisko tirdzniecību¹⁰ 14. panta 1. punktā. Tomēr nav saskaņots faktiskais atvasinātās atbildības standarts, un tāpēc tas pamatojas uz valstu tiesību aktiem. Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 14. panta 1. punktā ir norādīts, ka pakalpojuma sniedzējs nav atbildīgs par saturu, ko tas glabā pēc savu klientu pieprasījuma, izņemot gadījumus, ja pakalpojuma sniedzējs ir zinājis, ka saturs ir nelikumīgs, vai ja pakalpojuma sniedzējs, tiklīdz tas iegūst ziņas par nelikumīgu saturu, nerīkojas ātri, lai šādu saturu “atsauktu” (t. i., izņemtu vai liegtu pieeju tam). Tādējādi, lai gan mitināšanas pakalpojuma sniedzējs parasti nav atbildīgs par materiālu, ar ko tiek pārkāptas IĪT, pastāv iespēja saņemt tiesas rīkojumu, ar kuru mitināšanas pakalpojuma sniedzējam tiek pieprasīts izņemt no savas platformas visās dalībvalstīs saturu, ar ko tiek pārkāptas IĪT. No otras puses, iespēju pieprasīt, lai mitināšanas pakalpojuma sniedzējs uz laiku aiztur aizdomās turētā pārkāpēja esošo kontu, nereglamentē īpaši ES tiesību akti, un kartēšana liecina, ka gandrīz pusē dalībvalstu šis juridiskais pasākums vai nu nav pieejams, vai arī tā pieejamības jautājums nav atrisināts. Vēl sadrumstalotāka situācija ir vērojama attiecībā uz iespēju neļaut aizdomās turētajam pārkāpējam atvērt jaunu mitināšanas pakalpojuma kontu gadījumā, ja esošais konts iepriekš ir ticis aizturēts. Vairāk nekā pusē dalībvalstu šis juridiskais pasākums vai nu nav pieejams, vai arī tā pieejamības jautājums ir neskaidrs vai par to notiek juridiskas debates.

Ja IĪT pārkāpumi tiek izdarīti digitālajā vidē, tas nozīmē, ka pārkāpumu darbības var notikt vairākās dalībvalstīs vienlaicīgi, bet aizdomās turētie pārkāpēji var atrasties vienā vai vairākās dalībvalstīs. Tāpēc šādās lietās svarīga nozīme IĪT īstenošanā ir dalībvalstu tiesu iestāžu savstarpējai sadarbībai izmeklēšanas procesā.

EIR¹¹ ir nesen izveidots likumdošanas pasākums tiesu iestāžu sadarbībai starp dalībvalstīm, ar ko aizstāj iepriekšējo sistēmu, kurai bija raksturīga lielāka sadrumstalotība¹². Šis pasākums pamatojas uz lēmumu savstarpēju atzīšanu, un tas nozīmē, ka katrai dalībvalstij ir pienākums atzīt un izpildīt citas dalībvalsts pieprasījumu, rīkojoties tāpat kā tad, ja attiecīgā dalībvalsts šādu pieprasījumu būtu saņēmusi no savām iestādēm. Viltošana un ražojumu pirātisms ir iekļauts to nodarījumu sarakstā, uz kuriem attiecas EIR, ja ir izpildīta EIR pamatprasība, proti, ja izdevējvalstī par šādu nodarījumu var piemērot ieslodzījumu, kura maksimālais ilgums ir vismaz trīs gadi. Tomēr ne visi IĪT pārkāpumu veidi tiek uzskatīti par “viltošanu un pirātismu”, savukārt maksimālais ieslodzījuma ilgums, ko var piemērot viltošanas un pirātisma lietās, nav trīs gadi visās dalībvalstīs. Abi šie faktori ierobežo EIR piemērošanu, ko attiecībā uz IĪT pārkāpumiem veic dalībvalstu kompetentās iestādes.

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 8. jūnija Direktīva 2000/31/EK par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (OV L 178, 2000. gada 17. jūlijs).

¹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīva 2014/41/ES par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās (EIR direktīva).

¹² EIR ir paredzēts, lai izveidotu vispusīgu sistēmu, ar kuru aizstātu visus šajā jomā esošos instrumentus, tostarp Padomes 2008. gada 18. decembra Pamatlēmumu 2008/978/TI par Eiropas pierādījumu iegūšanas rīkojumu nolūkā iegūt priekšmetus, dokumentus un datus, ko izmantot tiesvedībā krimināllietās, un kurā būtu “pēc iespējas jāietver visi pierādījumu veidi, izpildes termiņi, kā arī pēc iespējas jāierobežo atteikuma pamatojumi” (EIR direktīvas 6. apsvēruma).

Eiropas apcietināšanas orderis (EAO)¹³ ir vienkāršota pārrobežu procedūra, lai nodotu kriminālvajāšanai vai lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu, vai arī lai piemērotu ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli. EAO ir pieprasījums, ko vienas dalībvalsts tiesu iestāde ir izsniegusi, lai aizturētu personu, kura atrodas citā dalībvalstī, un lai minēto personu kriminālvajāšanas nolūkā nodotu dalībvalstij, kas izsniegusi attiecīgo pieprasījumu. “Izstrādājumu viltošana un pirātisms”, kā arī “datornoziegumi” ir iekļauti to nodarījumu sarakstā, kuriem nav noteikta prasība, ka tiem jābūt noziedzīga nodarījuma statusā arī izpildes valstī. Tā ir atkāpe no citādi spēkā esošās “abpusējās sodāmības” prasības, kas nozīmē, ka EAO pamatā esošais nodarījums ir sodāms gan izsniegšanas valstī, gan izpildes valstī. Tomēr pastāv nosacījums, ka par attiecīgo nodarījumu ir paredzēts brīvības atņemšanas sods vai ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis, kura maksimālais ilgums ir vismaz trīs gadi, kā arī nodarījumiem jābūt tādiem, kā tie definēti izsniegšanas dalībvalsts tiesībās¹⁴. Līdzīgi kā attiecībā uz iepriekš minēto EIR šāds ierobežojums dažās dalībvalstīs vairākiem IĪT pārkāpumiem kavē EAO piemērošanu. Šādos gadījumos EAO tomēr var izsniegt, ja par IĪT pārkāpuma nodarījumu izsniegšanas dalībvalstī var piemērot vismaz 12 mēnešus ilgu ieslodzījumu, un papildus tam izpildes dalībvalsts var prasīt, lai noziedzīgais nodarījums, kas ir EAO pamatā, būtu uzskatāms par nodarījumu arī saskaņā ar izpildes valsts tiesībām.

Divi jaunākie pieņemtie instrumenti nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai, proti, “Ceturtda direktīva par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu”¹⁵ un “Līdzekļu pārvedumu regula”¹⁶, attiecas uz ieņēmumiem, kuru izcelsmes avots ir lielākā daļa no kriminālo darbību veidiem¹⁷. Šie instrumenti principā attiecas uz ienākumiem no IĪT pārkāpumiem tiešsaistē, bet pašlaik šķiet, ka šim konstatējumam nav konkrētu piemēru.

Pētījumā ir aplūkoti arī vairāki aspekti, kas attiecas uz dalībvalstu tiesību aktos noteiktajiem kriminālsodiem IĪT pārkāpumu gadījumā. Kriminālsodi netiek saskaņoti ES līmenī, bet, kā jau iepriekš izklāstīts, sodu veidiem un maksimālajiem sodiem vienlaikus ir svarīga nozīme minēto divu ES tiesībās pamatoto likumdošanas pasākumu — EIR un EAO — faktiskajā piemērojamībā attiecībā uz IĪT pārkāpumiem tiešsaistē. Kartēšana liecina, ka dalībvalstīs ievērojami atšķirīgas sodu veidi un maksimālie sodi, kas paredzēti par IĪT pārkāpumiem, proti, maksimālais brīvības atņemšanas sodu ilgums, ja šādi sodi tiek piemēroti, svārstās no 2 līdz 10 gadiem. Turklāt, apskatot tādus jautājumus kā, piemēram, par to, vai pārkāpumi, kas izdarīti nolaidības dēļ, ir sodāmi un vai juridiskās personas var tikt sauktas pie atbildības par noziedzīgiem pārkāpumiem, jāsecina, ka juridiskā situācija dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga.

¹³ Padomes 2002. gada 13. jūnija Pamatlēmums 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm, OV L 190, 2002. gada 18. jūlijs.

¹⁴ Padomes pamatlēmuma par EAO 2. panta 2. punkts.

¹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīva (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 648/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas direktīva).

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Regula (ES) 2015/847 par līdzekļu pārvedumiem pievienoto informāciju un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1781/2006 (Dokuments attiecas uz EEZ), OV L 141, 2015. gada 5. jūnijs, 1.–18. lpp.

¹⁷ Skatiet “noziedzīgu darbību” definīciju, kas ir noteikta Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas direktīvas 3. panta 4. punktā, un jo īpaši “noziedzīgu nodarījumu” definīciju, kas izklāstīta šā punkta f) apakšpunktā.

Atsevišķā nodaļā ir iekļauti daži noslēguma apsvērumi par analīzi, kā arī pausts ierosinājums, ka pastāv iespēja un vajadzība īstenot padziļinātus pētījumus par vairākiem apspriestajiem tematiem.

Tehnoloģiju attīstība ir ietekmējusi un, visticamāk, turpinās ietekmēt gan IĪT īstenošanu tiešsaistē, gan iespējamos IĪT pārkāpumus. Pēdējā nodaļā ir konstatētas vairākas šīs jaunās iespējas un problēmas, piemēram, blokķēdes tehnoloģijas izmantošana, lielo datu un filtrēšanas metožu izmantošana, kā arī īstenošanas mehānismu privatizācija, izmantojot ārpustiesas izņemšanas mehānismus.

© Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojs, 2018. gads

Atļauts reproducēt, norādot avotu.

**PĒTĪJUMS PAR
LIKUMDOŠANAS
PASĀKUMIEM ATTIECĪBĀ UZ
ĪT PĀRKĀPUMIEM
TIEŠSAISTĒ**